

BILINGÜITZACIÓ DE LA SEGONA GENERACIÓ IMMIGRANT: REALITAT I FACTORS DEL PROCÉS A VILAFRANCA DEL PENEDÈS¹

Albert BASTARDAS I BOADA

1. INTRODUCCIÓ

La substitució generacional de la població és, potencialment, un factor important de canvi social i, per tant, de canvi sociolingüístic. Aquest cas de metabolisme social aporta individus nous que, tot i ser socialitzats pel conjunt adult, no hauran estat exposats necessàriament al mateix entorn sòcio-cultural d'aquests darrers. Si, a més a més, tenim en compte la importància extraordinària de l'edat biològica, pel que fa a la capacitat natural d'aprenentatge lingüístic en l'ésser humà, aquesta mobilitat natural se'ns presenta, doncs, com una variable de primera magnitud en els processos sociolingüístics.

Aquest petit treball se centra, doncs, en la competència, ús i actituds lingüístics dels fills dels immigrants que arribaren a Vilafranca del Penedès en les primeres onades de principis dels 60, alhora que tracta d'inferir els factors fonamentals del procés d'adquisició i col·loquialització del català en aquest estrat de població.

2. METODOLOGIA

Les dades van ser obtingudes a través d'una enquesta de 70 preguntes i 192 possibilitats de resposta passada a 905 alumnes (sobre 1.655 residents a Vilafranca d'aquesta edat) de B.U.P/C.O.U. i F.P. de diversos centres públics i privats de la vila, durant els mesos de maig i juny de 1981. Una vegada contestat el qüestionari, van ser separades les respostes dels individus procedents d'immigrants (127 de famílies mixtes i 198 de pares nascuts tots dos a fora dels PP.CC.), les quals foren posteriorment classificades i processades.

3. REALITAT

El conjunt de la població de Vilafranca del Penedès (25.000 hab. aprox.) es compon d'un 70% de persones nascudes als PP.CC. i d'un 30% d'immigrants. L'estrat generacional de 15-18 anys examinat presenta globalment un 90% de població nascuda als PP.CC., dels quals un 62% és fill de pares nascuts tots dos a l'àrea catalana, un 14% de parelles mixtes i un 21% de pares nascuts tots dos a fora dels PP.CC. Del grup immigrant estudiat aquí (el 21% de completa procedència forastera), un 60% és nascut a les terres catalanes i la resta és arribat majoritàriament en edat infantil.

¹ Aquest estudi ha comptat amb el suport de l'Ajut a la Recerca AR 82/2-11 de la CIRIT (Comissió Interdepartamental de Recerca i d'Innovació Tecnològica) de la Generalitat de Catalunya.

El 91% d'aquest conjunt analitzat aquí declara entendre el català i la resta afirma que l'entén «regular». Diuen saber-lo parlar: «bé», el 61%, «regular», el 32% i «no», el 6%. L'ús del català, però, oscil·la entre el 60% que el parla en una classe feta en català, responnent o adreçant-se al professor —medi formal— i el 45% que l'utilitza quan parla amb un individu catalanoparlant de l'altre sexe que l'interessa —medi informal. Observem, doncs, que hi ha hagut una adquisició i col·loquialització de la llengua del grup receptor —bàsicament per osmosi social, si tenim en compte la situació del català en el sistema escolar— per part, si més no, de la meitat de la segona generació immigrant. L'altra meitat en té un coneixement passiu, però no arriba a col·loquialitzar-lo. La distinció, entre *competència* i *ús* es revela útil i necessària, ja que un alt nombre dels que declaren no usar el català en els àmbits d'ús a què les preguntes es referien, afirmen, en canvi, saber-lo parlar («sí» o, almenys, «regular»).

Pel que fa a les actituds, una meitat també d'aquest estrat de segona generació creu que en el futur parlarà predominantment en castellà a la feina o a la universitat, mentre que l'altra meitat pensa que ho farà més en català. Sobre la utilitat pràctica del català, un 63% afirma que els que saben parlar-lo tenen més oportunitats de trobar feina i un 91% declara que els serà útil de saber parlar i escriure aquesta llengua. Respecte a les normes d'ús lingüístic en les interaccions entre individus del grup catalanoparlant i del grup castellanoparlant, el 55% pensa que els catalanoparlants han de parlar en castellà als castellanoparlants encara que faci temps que aquests visquin a Catalunya, però el 85% declara també que els membres del grup castellanoparlant que sàpiguen parlar el català l'han d'usar en les converses amb les persones del grup catalanoparlant. En general, doncs, no hi ha actituds negatives contra el català per part d'aquest conjunt generacional, fins i tot per part d'aquells que encara no l'han col·loquialitzat. Corrobora això el 85% que respon afirmativament a la pregunta de si seria bo que tothom sabés el català a Catalunya, i el 83% que declara explícitament que el català és la llengua que hauria de predominar a Catalunya en el futur. Un 50% afirma també que seria lògic que el català fos l'única llengua oficial a Catalunya, com el castellà és l'única a les terres castellanes.

4. FACTORS

Partim de l'afirmació que les causes de bilingüïtzació d'aquesta segona generació immigrant no són simplement una repetició de les de la primera (Lieberson, 1971:127). Per exemple, en situacions normals els immigrants de la segona generació no són afectats en el mateix grau que els de la primera per les pressions del món laboral si abans ja han passat per l'escola o, senzillament, si han tingut la possibilitat de relacionar-se de petits i habitualment amb persones parlants de la llengua que adquireixen. En canvi, pot ser difícil per a ells la necessitat d'absoluta identitat amb els companys en el llenguatge, valors, actituds, vestits, esplai, etc., la qual cosa pot arribar a crear un estat de conflicte entre la llar familiar i la societat exterior (Grosjean, 1982: 162).

Els factors examinats en el nostre estudi foren:

- Edat: Les xifres són clares a confirmar la correlació positiva entre menys edat en l'exposició a la nova llengua i més competència lingüística.
- Competència lingüística dels pares en català: sembla influir positivament (bé que no absolutament) en la competència però no pas en l'ús.

- Sexe: les noies declaren saber-ne més que no pas els nois (65% de «sí» contra 56%).
- Escola: tot i que el 77% dels enquestats afirma que l'escola els ha ajudat a aprendre el català, no podem inferir, però en quin grau. És diàfana, però, la correlació entre alumnes d'escoles catalanitzades (català=ús vehicular) i alta competència lingüística. En canvi, però, la correlació no s'estableix entre escola catalanitzada i ús informal del català.
- Amics: es revela un factor molt important. La correlació és també molt clara, si bé tampoc absoluta, entre més amics catalanoparlants = més competència = més col·loquialització = més ús informal.
- Residència: el medi rural es presenta com a més propici per a la bilingüïtzació dels immigrants: mentre a Vilafranca, el 60% diu que sap parlar el català, al conjunt dels poblets de la comarca és el 67%. També s'observa la mateixa tendència en l'ús: dels que viuen a Vilafranca, el 50% parla en català amb un interlocutor catalanoparlant de l'altre sexe, que li agrada, mentre que dels que viuen a fora de la vila, és el 60%. Centrant-nos només a Vilafranca, la composició sociolingüística del barri on viuen es manifesta importantíssima per tal com influeix decisivament en la quantitat de relacions entre els dos grups lingüístics. Com més composició catalanoparlant té el barri, més amics catalanoparlants, i, en conseqüència, més col·loquialització i més ús.

5. FUTUR

Un 11%, doncs, de la població total d'aquest estrat generacional a Vilafranca no ha estat fins ara bilingüïtzat totalment, i només disposa del castellà com a llengua d'expressió habitual. Probablement serà aquest l'idioma usat normalment en tots els àmbits i transmès als seus descendents com a primera llengua. L'ús lingüístic del subconjunt de segona generació immigrant que ha adquirit i col·loquialitzat el català estarà sotmès principalment als factors socio-econòmics, a la tipologia lingüística del seu matrimoni i al major o menor avenç del procés de normalització del català. La seva bilingüïtzació pot ser un *end product* o una etapa intermèdia del procés de substitució lingüística, segons que parlin als seus fills en la seva primera llengua —el castellà— o en la segona —el català.

6. CONCLUSIONS GENERALS

- a) No és general la bilingüïtzació de la segona generació immigrant a Vilafranca del Penedès. Un 61% declara saber parlar el català («sí»), un 32% només «regular» i un 6% afirma que no en sap.
- b) El coneixement passiu (91% entén el català oral) i el coneixement actiu (61% «sí»/32% «regular») —*competència*— són mesures diferents de la de l'ús (entre el 60% en àmbits formals i el 45% en els informals).
- c) En conjunt, no s'hi detecta una actitud contrària al català, sinó més aviat una predisposició positiva.
- d) L'edat d'exposició a la nova llengua, la llengua vehicular i contextual de l'escola, els amics o amigues amb qui hom surt habitualment, i la composició sociolingüística del barri o població de residència semblen ser, entre els estudiats, els factors més decisius del procés.

7. BIBLIOGRAFIA MÍNIMA

- ARACIL, Lluís V. (1982), *Papers de sociolingüística*. (Barcelona: La Magrana).
- GROSJEAN, François, (1982), *Life with Two Languages*. (Cambridge, Mass.: Harvard University Press).
- LIEBERSON, Stanley (1981), *Language Diversity and Language Contact* (Selection by Anwar S. Dil). (Stanford, Cal.: Stanford University Press).
- , (1971), «Language Shift in the United States: Some Demographic Clues», *International Migration Review* 5 (1971), p. 125-137.
- , (1970), *Language and Ethnic Relations in Canada*. (New York: John Willey & Sons).
- MACKEY, William F. (1976), *Bilinguisme et contact des langues*. (Paris: Klincksieck).
- MALUQUER SOSTRES, J. (1963), *L'assimilation des immigrants en Catalogne*. (Genève: Librairie Droz).
- , (1965), *Població i societat a l'àrea catalana*. (Barcelona: La Magrana).
- STRUBELL I TRUETA, M. (1981), *Llengua i població a Catalunya* (Barcelona: La Magrana).
- TORRES, Joaquim (1977), «Les enquestes sociolingüístiques catalanes», *Treballs de sociolingüística catalana*, 1, pp. 137-146.
- VALLVERDÚ, Francesc (1980), *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. (Barcelona: Ed. 62).
- WEINREICH, Uriel (1953), *Languages in Contact*. (The Hague: Mouton).